

A&G KRONIEK

Nieuwsbrief van de Vereniging Ambacht & Gereedschap oktober 2020 nr. 60

Najaarsbijeenkomst op 21 november 2020 gaat NIET door, de jaarvergadering gaat WEL door op 21 november maar dan online (zie blz 3)

Van de voorzitter

Op de afgelopen bestuursvergadering van 5 september hebben we definitief het besluit genomen de Najaarsbijeenkomst niet door te laten gaan. Dit zal voor u nauwelijks als een verrassing komen. Ook wij zagen dit reeds aankomen na een zomer waarin het virus nooit weg is geweest

en het bestuur was dan ook unaniem in zijn oordeel dat het laten doorgaan van een dergelijk evenement onverantwoorde risico's met zich mee brengt en binnen het huidige juridische kader ook niet haalbaar is.

Wat wel doorgaat is de Algemene Ledenvergadering, doorgaans een vast onderdeel van de Najaarsbijeenkomst. Deze kan volgens de richtlijnen online worden georganiseerd. De procedure voor deelname hieraan vindt u elders in deze Kroniek. Wij hopen echt dat veel leden van deze mogelijkheid gebruik zullen maken, aangezien het in deze niet gemakkelijke tijden de enige manier is met elkaar in contact te treden. Op deze manier kunnen we toch nog iets van het verenigingsleven in stand houden.

Bijzonder blij zijn we met de recente toetredingen tot het bestuur. U herinnert zich vast wel de herhaalde oproepen op deze plek gedaan die gelukkig niet aan dovenmansoren waren gericht. Naast Johan van Dijk heeft nu ook Ben Boone te kennen gegeven in het bestuur te willen plaatsnemen met de intentie volgend jaar de voorzittersrol van mij over te nemen. Een profiel van beide aspirant-bestuursleden vindt u ook in deze Kroniek.

Naast deze toetredingen heeft Jo Jacobs te kennen gegeven geen nieuwe termijn als bestuurslid meer te ambiëren. Wij verliezen in Jo een zeer betrokken bestuurslid, die altijd klaar stond om waar nodig handen en spandiensten te verrichten. Zijn altijd opgewekte en optimistische natuur gaf een bijzonder karakter aan de samenwerking. Na onlangs hersteld te zijn van twee zware operaties is zijn wens het wat kalmer

aan te willen doen alleszins te billijken en we zullen zodra de tijden verbeteren nog op gepaste wijze afscheid van hem nemen.

Wat we voor u nog in petto hebben is de Gildebrief, die voor u als leden hopelijk enige compensatie gaat bieden voor een verenigingsjaar zonder fysieke bijeenkomsten. De redactie heeft zijn best gedaan er iets moois van te maken en we zijn dan ook blij u een Gildebrief aan te kunnen bieden van maar liefst 80 pagina's, 12 meer dan gebruikelijk. Ook is het een zeer gevarieerde Gildebrief geworden met artikelen die een scala aan ambachten bestrijken, naast enkele mooie kunsthistorische onderwerpen en zelfs een bijzondere archeologische vondst. Als u dit leest ligt de Gildebrief bij de drukker en zal rond het gebruikelijke tijdstip worden verzonden.

Volgend jaar bestaat de vereniging 30 jaar. Een van de ideeën die de revue zijn gepasseerd om dit op gepaste manier te vieren, was een boek voor en door de leden. Hiervoor zouden leden een interessant stuk uit hun verzameling meenemen naar de Najaarsbijeenkomst waar het ter plekke (professioneel) gefotografeerd zou worden en voorzien van een korte toelichting. Het uiteindelijke boek zou dan vervolgens aan alle leden worden toegestuurd. Helaas echter moet deze fotosessie die gepland stond voor de komende Najaarsbijeenkomst worden doorgeschoven naar volgend jaar, maar niets let u vast eens na te denken over welk stuk u hiervoor zou willen bestemmen.

Over bijeenkomsten volgend jaar valt helaas nog weinig zinnigs te zeggen. De beschikbaarheid van een vaccin lijkt de enige oplossing op dit moment. Wij als bestuur zijn er in ieder geval klaar voor. Een voorjaarsexkursie naar Buren behoort nog steeds tot de mogelijkheden eventueel aangevuld met andere activiteiten. Mogelijk echter kunnen de regionale bijeenkomsten die inmiddels in drie regio's plaatsvinden eerder hervat worden dan de massale bijeenkomsten van meer dan honderd mensen waarbij de risico's groter zijn. Hoe dan ook houdt u in ieder geval de website in de gaten voor nieuws.

Hein Coolen (voorzitter)

Agenda ledenvergadering

Op de laatste bestuursvergadering van 5 september 2020 is definitief het besluit genomen de traditionele Najaarsbijeenkomst niet te laten doorgaan. Gelukkig echter kan de Algemene Ledenvergadering, een vast onderdeel hiervan, wel doorgaan. Niet alleen is de Vereniging statutair verplicht tenminste één keer per jaar een Algemene Ledenvergadering te houden, de wetgever heeft uitdrukkelijk de mogelijkheid geopend dit online te doen in de tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid. De online vergadering zal plaatsvinden op zaterdag 21 november, de datum

die oorspronkelijk was vastgesteld voor de Najaarsbijeenkomst.

Om te kunnen deelnemen aan deze online vergadering is een vereiste dat u beschikt over een computer of tablet met internet verbinding en een geldig email adres. Met dit emailadres moet u zich **vóór 1 november aanmelden** bij alv@ambachtengereedschap.nl Ook kunt u in deze aanmeldingsemail vragen stellen aan het Bestuur met betrekking tot de gepubliceerde stukken. De notulen van de vorige Algemene Ledenvergadering zijn reeds gepubliceerd in A & G Kroniek van april

2020 (nr. 59) en in deze editie vindt u het jaarverslag, financieel verslag en de toelichting op de voorgestelde bestuursmutaties. Indien een of meerdere vragen van aangemelde leden aanleiding geven tot wijziging van de gepubliceerde agenda zal dit op de website van de Vereniging worden aangegeven.

Leden die zich voor de gestelde termijn van 1 november hebben aangemeld krijgen via een retourmail een bevestiging. De inloggegevens voor deelname worden dan enkele uren voor aanvang van de vergadering toegestuurd.

Agenda

Voor de 27^e Algemene Ledenvergadering Vergadering

1. Opening
2. Vaststelling van de notulen van de 25^e Algemene Ledenvergadering vergadering van 9 november 2019
3. Jaarverslag 2019-2020
4. Overzicht financieel beheer 2019-2020 en begroting 2020-2021
5. Verslag van de kascommissie over het boekjaar 2019-2020
6. Verkiezing van de kascommissie voor het boekjaar 2020-2021
7. Bestuur
8. Sluiting

Bij de agenda

Ad. 2 Vaststelling notulen

Vastgesteld worden de notulen van de 26^e Algemene Vergadering. Deze staan in de A&G Kroniek van april 2020 nummer 59

Ad. 3 Jaarverslag

Het jaarverslag kunt u vinden in deze uitgave van A&G kroniek.

Ad. 4 Overzicht financieel beheer

Een overzicht van de inkomsten en uitgaven kunt u vinden in deze uitgave van de A&G Kroniek.

Ad. 5 Verslag van de kascommissie

De kascontrole van het boekjaar 2019 / 2020 is uitgevoerd door Johan van Gils en Wim Appelman. Het resultaat van hun bevindingen zal voor de vergadering worden gecommuniceerd.

Ad. 6 Verkiezing van de kascommissie

Dit jaar is Johan van Gils aan de beurt om af te treden. Ruud van Vliet die vorig jaar als reserve is gekozen gaat hem opvolgen. Voor het boekjaar 2020-2021 bestaat de kascommissie uit Wim Appelman en Ruud van Vliet. Het bestuur doet een oproep voor het vervullen van de reservevacature. De gekozene kan dan voor

het boekjaar 2021-2022 de plaats als lid innemen. De zittingsduur van de leden van de kascommissie is drie jaar; één jaar als reserve en vervolgens twee jaar actief.

Ad. 7 Bestuur

Bestuursleden worden volgens de statuten (art 8, lid 11) voor maximaal drie jaar gekozen.

Jo Jacobs en Jan Blaas moeten volgens het rooster dit jaar aftreden. Jan heeft aangegeven zich verkiesbaar te stellen voor een volgende periode. Jo Jacobs is niet meer verkiesbaar.

Onze zoektocht naar nieuwe bestuursleden heeft gelukkig resultaat opgeleverd. Johan van Dijk en Ben Boone hebben zich aangemeld als nieuw bestuurslid. Ben Boone is ook beschikbaar als nieuwe voorzitter wanneer onze huidige voorzitter Hein Coolen stopt.

Ad. 8 Sluiting

Rooster van aftreden 2020
2020 Jo Jacobs bestuurslid
2020 Jan Blaas bestuurslid /
2e penningmeester
2021 Hein Coolen
voorzitter
2021 Cees van der Graaf
secretaris
2022 Rijk van den Bunt
penningmeester
2023 (Johan van Dijk)
nieuw bestuurslid
2023 (Ben Boone)
nieuw Bestuurslid / voorzitter)

Jaarverslag 2019-2020

Algemeen

Het coronavirus is dit jaar van grote invloed geweest op het reilen en zeilen van onze vereniging. Door het virus is er minder vergaderd waardoor nieuwe initiatieven niet besproken of uitgewerkt konden worden.

Bestuur

Het bestuur bestond op 1 september 2019 uit de volgende personen: Hein Coolen voorzitter, Cees van der Graaf secretaris, Rijk van den Bunt penningmeester, Jan Blaas algemeen bestuurslid / 2e penningmeester, Jo Jacobs, en Hans van Meijel algemeen bestuurslid. Hans van Meijel is eind 2019 gestopt als bestuurslid. Gelukkig heeft Hans aangegeven nog wel beschikbaar te zijn voor ondersteunende werkzaamheden bij de jaarlijkse najaarsbijeenkomst. Als bestuur zijn we actief op zoek gegaan naar versterking. Johan van Dijk en Ben Boone hebben aangegeven actief te willen zijn als bestuurslid. Het is de bedoeling dat Ben in de loop van het volgend jaar het voorzitterschap van Hein overneemt.

Leden

Het aantal leden is dit jaar min of meer stabiel gebleven. Totaal hebben we 404 leden.

De aanwas van nieuwe leden is min of meer gelijk aan leden die vertrekken. Een reden tot opzeggen van het lidmaatschap is bij de ouderen vaak het verhuizen naar een kleinere woning. Bij jongeren is het meestal geen tijd of verminderde interesse.

Vergaderingen

Het bestuur is in de verslagperiode drie keer in vergadering bijeen geweest op: 23 november 2019, 18 januari 2020, en 4 september 2020. De vergaderingen vonden afwisselend plaats bij één van de bestuursleden thuis. De geplande vergadering van 21 maart en 13 juni zijn vanwege het coronavirus niet doorgegaan. Op de vergadering van 23 november wordt traditie getrouw de ledenvergadering / najaarsbijeenkomst geëvalueerd. Naast deze evaluatie wordt de voorjaarsexcursie in zijn algemeenheid besproken. In de bestuursvergadering van 18 janu-

ari worden dan besluiten genomen over waar we naar toe gaan en wie wat gaat organiseren.

Overige zaken die in de bestuursvergadering aan de orde kwamen zijn meer algemeen van aard. Het gaat hierbij om de samenstelling van de A&G Kroniek en Gildebrief en de werkzaamheden van de boedelcommissie.

Evenementen

De najaarsbijeenkomst in combinatie met de algemene ledenvergadering vond plaats op zaterdag 9 november 2019 in het zalencentrum Parkstaete te Velp. Ca 125 leden en introducés waren deze keer aanwezig.

Ook dit jaar waren er weer verschillende presentaties. Een uitvoerig verslag hiervan kunt u lezen in de A&G Kroniek van april 2020. Om 14.00 uur gingen de verkooptafels open. Voor ieder van ons het moment om op zoek te gaan naar een waardevolle aanvulling van zijn verzameling. De bijeenkomst werd afgesloten met de traditionele verloting gevolgd door de veiling van een groot aantal gereedschappen.

De geplande voorjaarsexcursie op zaterdag 16 mei naar Buren en Ommeren (de Betuwe) is vanwege het Coronavirus helaas niet doorgegaan. Het voornemen is om op een nog nader te bepalen datum alsnog naar Buren en Ommeren te gaan zodat het vele voorwerk niet voor niets is geweest.

Commissies

Iedere commissie heeft een bestuurslid die verantwoordelijk is voor het organiseren. Dit doet hij natuurlijk niet alleen. In de loop der jaren is er veelal sprake van een vast team van leden die samen met een bestuurslid de organisatie vormgeven. Dank zij deze hulp zijn wij in staat om onze activiteiten te organiseren.

Boedelcommissie

De boedelcommissie was het

afgelopen jaar weer betrokken bij de advisering over de bestemming van diverse gereedschappencollecties. Het zoeken naar een passende bestemming wordt door de betrokkenen buitengewoon gewaardeerd. Een deel van de verschillende gereedschappen uit diverse collecties wordt jaarlijks op de najaarsbijeenkomst te koop aangeboden op de A&G verkooptafel. Omdat de najaarsbijeenkomst 2020 niet doorgaat staat dit gereedschap nu in de opslag in afwachting op betere tijden.

Publiciteitscommissie

De A&G Kroniek die twee keer per jaar uitkomt, is uitgegroeid tot een herkenbaar blad die zich richt op het verenigingsnieuws.

Het streven van het bestuur is

om bij het schrijven van artikelen

meer gebruik te maken van de kennis en kunde van onze leden.

Veilingcommissie

De mogelijkheid tot het kunnen veilen van gereedschap kan ieder jaar weer rekenen op een warme belangstelling van onze leden. Kopers en verkopers vinden elkaar ieder jaar weer.

Kascommissie

De kascommissie voor het boekjaar 2019 / 2020 bestaat uit Johan van Gils en Wim Appelman. De controle van de boekhouding maakte duidelijk dat de penningmeester op zorgvuldige wijze zijn werk doet.

Namens het bestuur,

Cees van der Graaf
secretaris

Verantwoording Financiën vereniging Ambacht & Gereedschap

Betreffende het boekjaar 1 september 2019 t/m 31 augustus 2020

Dit voor de vereniging vreemd verlopen jaar waarbij allerlei evenementen waaronder onze voorjaarsexcursie werden geschrapt, heeft in ieder geval in financieel opzicht geen tegenvallers opgeleverd.

Integendeel, het positieve resultaat ligt ruimschoots boven de begroting en is zelfs nog groter dan vorig jaar. Hiervoor zijn een aantal redenen aan te geven. Allereerst is er de veilingopbrengst van de Najaarsbijeenkomst die aanzienlijk boven die van het jaar daarvoor lag, zelfs als we rekening houden met een post van om en nabij € 400 die nog moet worden teruggestort naar een van de inzenders. Voor een deel is dit te danken aan

inzenders die (een deel van) hun collectie hadden gedoneerd aan de vereniging.

Verder hebben we ondanks een min of meer gelijkblijvend ledental iets meer contributie ontvangen dan vorig jaar. De voornaamste reden hiervoor is een zeer actief beleid ten aanzien van de achterstallige betalingen, dat geresulteerd heeft in een inhaalslag. Niettemin hebben we uiteindelijk helaas 3 leden moeten uitschrijven vanwege het, ondanks herhaalde aanmaningen, niet voldoen van de contributie. Verder zijn er een aantal leden die een hoger bedrag overmaken dan de vereiste contributie. Langs deze weg willen we

hen van harte bedanken voor deze bijzondere vorm van steun.

Ten aanzien van de uitgaven voor de Gildebrief en de Kroniek hebben we een herschikking van posten doorgevoerd. De portokosten zijn afgesplitst en apart opgenomen onder "beheerkosten: portokosten" waardoor we naar de toekomst toe beter zicht kunnen houden op de ontwikkeling hiervan, die helaas een alsmaar stijgende lijn vertoont.

Voor de voorjaars excursie hebben we geen kosten gemaakt, er waren geen annuleringskosten. Er is in de begroting van komend boekjaar geen opbrengst voor de

Najaarsbijeenkomst opgenomen, Zoals u elders in deze uitgave hebt kunnen lezen waren we gedwongen ook deze bijeenkomst af te blazen. De kosten die hiervoor begroot zijn hebben dan ook betrekking op de Algemene Ledenvergadering die via het internet zal worden georganiseerd.

Verder is er ook een post begroot voor het 30 jarig jubileum in 2021. In welke vorm dit gegoten gaat worden wordt nog nader gecommuniceerd aangezien dit ook voor

een groot deel zal afhangen van de ontwikkelingen met betrekking tot het virus.

Al met al is het voorstel de contributie ongewijzigd te laten, er staat immers een "gezond" bedrag op de bankrekening van de Vereniging. We moeten hierbij echter wel bedenken dat dit geheel ontstaan is door de bijzondere baten van veiling en verloting. De lopende inkomsten van de contributies zijn juist voldoende om de lopende uitgaven te bekostigen, maar ook

niet meer dan dat. Het komende jaar verwachten we dan ook op het vermogen in te zullen teren door het wegvallen van onder andere de bijeenkomsten en de veiling/verkoop/verloting en extra kosten in verband met het komende jubileum, een mijlpaal die wij graag met alle leden willen vieren.

*Rijk van den Bunt
penningmeester*

BALANS A&G Boekjaar 2019-2020					
Activa	31-8-2020	31-8-2019			
Liquide middelen					
Betaalrekening	€ 12.042	€ 6.436			
Spaarrekening incl. rente	€ 30.573	€ 30.564			
Bezittingen					
Voorraad boeken/promotiemat.	€ 6.023	€ 6.595			
Totaal activa	€ 48.639	€ 43.595			
Passiva	31-8-2020	31-8-2019			
Eigen vermogen	€ 48.639	€ 43.595			
Totaal passiva	€ 48.639	€ 43.595			
Winst- en verliesrekening					
	Werkelijk	Begroting	Begroting	Werkelijk	Begroting
Opbrengsten	1-9-2019 t/m	31-8-2020	2020-2021	1-9-2018 t/m	31-8-2019
Contributies	€ 9.636	€ 9.000	€ 9.250	€ 9.317	€ 8.750
Gildebrief advertenties	€ 240	€ 240	€ 240	€ 240	€ 240
Veiling/verkoop/verloting	€ 2.198	€ 750	€ -	€ 1.349	€ 750
Verkoop boeken/tijdschriften	€ 527	€ 1.000	€ 250	€ 1.058	€ 1.000
Verkoop materialen	€ -	€ -	€ -	€ 10	€ -
Totaal opbrengsten	€ 12.601	€ 10.990	€ 9.740	€ 11.974	€ 10.740
Kosten					
Beheerskosten: Portokosten	€ 1.468	€ 500	€ 1.600	€ 249	€ 500
Beheerskosten: Bankkosten	€ 233		€ 250		
Bestuurskosten	€ 410	€ 600	€ 600	€ 255	€ 600
Ledenlijst	€ 214	€ 200	€ 225	€ -	€ 200
A&G Kroniek	€ 1.575	€ 3.000	€ 2.000	€ 2.591	€ 3.000
Gildebrief	€ 2.892	€ 4.000	€ 3.500	€ 3.720	€ 4.000
Najaarsbijeenkomst	€ 167	€ 250	€ 500	€ -185	€ 250
Voorjaarsbijeenkomst	€ -	€ 500	€ 500	€ 579	€ 250
Publicaties/promoties	€ -	€ 250	€ 500	€ -	€ 250
Website	€ 36	€ 250	€ 250	€ 36	€ 150
Aankoop boeken	€ -	€ 100	€ 100	€ 54	€ 250
Jubileum	€ -	€ -	€ 2.500	€ -	€ -
Totaal kosten	€ 6.995	€ 9.650	€ 12.525	€ 7.298	€ 9.450
Resultaat	€ 5.606	€ 1.340	€ -2.785	€ 4.675	€ 1.290

Nieuwe bestuursleden

Johan van Dijk

In de vorige Kroniek heeft Hein Coolen in zijn rubriek “van de voorzitter” al een korte kennismaking geschreven over ons nieuwe bestuurslid Johan van Dijk. Als gevolg van de corona crisis is zijn inzet wel wat anders gelopen maar hij draait met plezier mee in het bestuur. Voor de boedelcommissie heeft hij al een aantal dingen kunnen doen waarvan het belangrijkste is dat er een goede opslagmogelijkheid is ingericht waar het gereedschap veilig en droog bewaard en uitgezocht kan worden. Verder is Johan samen met Gerrit Snoek de initiatiefnemer voor het opzetten van de regionale bijeenkomsten voor Midden-Nederland waarvan de eerste helaas vanwege het virus moest worden afgezegd.

Johan is zijn hele leven al een groot liefhebber van mooi handgereedschap en hoewel met een brede belangstelling gaat de liefde vooral uit naar Stanley schaven en Zweeds gereedschap. Johan is een echte doener en kan eigenlijk niet stilzitten. Zijn tweede hobby is de fiets. Er moet regelmatig veel worden getraind want verre pelgrimsreizen staan op zijn programma. Zo is hij al naar Santiago en Praag gefietst en helaas moest de geplande tocht naar Rome dit jaar worden uitgesteld.

Ben Boone

Beste mensen van Ambacht en Gereedschap, Als ik zo vrij mag zijn mezelf voor te stellen. Mijn naam is Ben Boone. In ieder geval al meer dan tien jaar lid van Ambacht en Gereedschap. Maar precies weet ik het niet. Afkomstig uit een arbeidersgezin, vader kraanmachinist, met een groot aantal broers die timmerman of metaalbewerkers waren. Zelf ben ik een andere richting opgegaan. Ik ben leraar geworden. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Van jongs af aan is het handwerk er met de paplepel ingegoten. Dat is ook een van de redenen waarom ik me heb aangesloten bij de vereniging, met handwerk hoog in het vaandel. Nu is het al een tijdje geleden dat ik tijdens een algemene ledenvergadering had gevraagd waar degene die het voorzitterschap zou moeten voeren van onze vereniging, aan zou moeten voldoen. Dit was meer vanuit algemene interesse dan uit een directe behoefte voorzitter te zijn. Zodat een ieder wist wat er van je verlangd werd als je deze taak wilde vervullen. Na een aantal keer contact te hebben gehad met Hein Coolen, die al heel wat jaren een geweldige rol al voorzitter heeft vervuld, heeft dat me aan het denken gezet. Als je al jaren lid bent is het ook goed je bijdrage te leveren aan onze vereniging. En dat hoeft niet altijd op dezelfde schouders

terecht te komen. Doordat we allemaal erg enthousiast worden van oude ambachten en de kennis, vaardigheden en gereedschappen die daarbij horen is dat ook datgene wat ons verbindt. Zelf heb ik altijd graag met hout gewerkt. Niet beroepsmatig, maar wel net zo vakkundig en met de juiste gereedschappen. Naarmate ik me steeds meer verdiepte in het ambacht van meubelmaker en houtdraaier werd me duidelijk hoe geweldig het was te zagen, te schaven, krullen te draaien, verbindingen te maken met schietbeitel en steekbeitel, af te werken met olie of politoer en natuurlijk te genieten van een mooi eindproduct. En naarmate de tijd vorderde werd de hoeveelheid gereedschap steeds groter. Maar in principe ben ik geen

verzamelaar. Ik vind het heel plezierig kennis van een schaaaf op te doen door het te gebruiken. Dat kan voor mij net zo goed een houten profielschaaaf zijn of een uitgebreide Stanley 55. Zo zijn er ook mensen zijn die graag verzamelen en die genieten van de schoonheid of ingeniositeit van het voorwerp zelf. Allemaal mensen die binnen onze vereniging hun plaats hebben. Daarom is het zo leuk dat we met z'n allen aan deze groep mensen verbonden zijn. Bovendien is het geweldig elkaar te ontmoeten en onze passie te delen met elkaar. Ik hoop dan ook als toekomstig voorzitter met dit gevoel mijn bijdrage te leveren aan onze vereniging.

Ben Boone

Boekbespreking

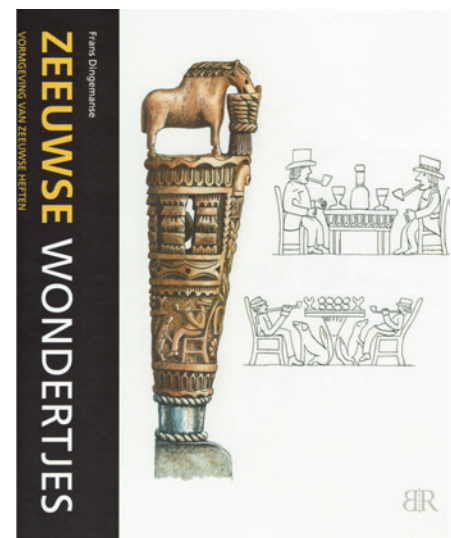
JAN BLAAS

Zeeuwse Wondertjes

Vormgeving van Zeeuwse heften

Bovenstaande titel kreeg het boek van Frans Dingemanse dat deze zomer is verschenen. We kennen Frans van een artikel in de Gildebrieff uit 2017, samen met Jan Blaas. Op dat artikel over het Zeeuwse Boerenzakmes kwamen indertijd veel positieve reacties en toen Frans op de najaarsbijeenkomst van A&G een deel van zijn collectie en het “snikkeren” demonstreerde, bleek hoe groot de belangstelling van onze leden is voor deze Zeeuwse volkskunst. Nu is er dan zijn langverwachte boek en ik moet eerlijk zeggen, het overtreft al mijn verwachtingen. Anton Vos (lid A&G) schrijft in zijn voorwoord, “Met deze monografie is definitief een zeer compleet werk verschenen over een tot dusver zeer fragmentarisch en oppervlakkig verzamelgebied. Want ook, en juist voor verzamelaars van deze vorm van Zeeuwse volkskunst is dit boek van onschatbare waarde”.

Bij het eerste doorbladeren van het 285 pagina's tellende boek vallen direct de vele prachtige afbeeldingen op. Het werk is uitsluitend geïllustreerd met aquarellen en pentekeningen van Dingemanse zelf. Dingemanse combineert twee disciplines als beeldend kunstenaar, namelijk klein sculpturaal werk in hout en figuratieve schilderkunst. Een fijnschilder met ongelooflijk oog voor de schoonheid van de kleinste details. Nu zijn de objecten van zijn studie, de heften van Zeeuwse messen, driedimensionaal en daarmee niet in één blik te vangen. Dingemanse lost dat op door de ronde vorm uit te vouwen in het platte vlak. Door alle elementen van een heft nauwkeurig uit te tekenen wordt het mogelijk om ontwikkelingen en kenmerken te bestuderen en het werk van individuele snijders te herkennen. Dat onderzoek heeft

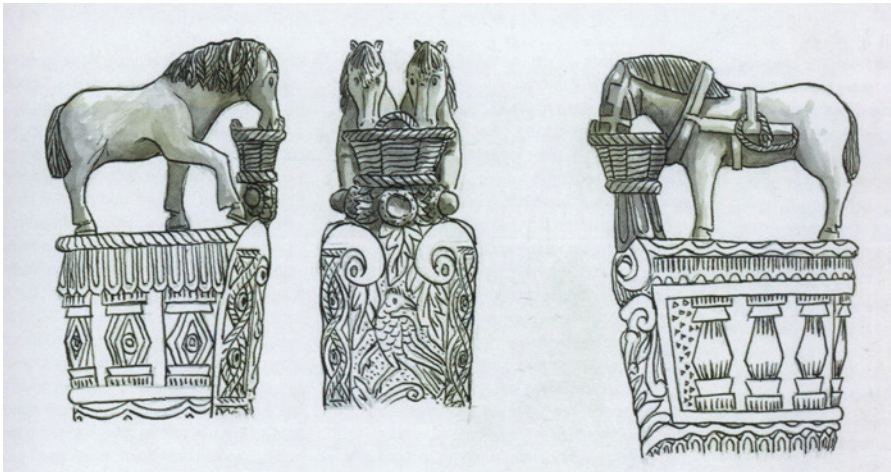

Dingemans al 40 jaar gedaan. Zelf heeft hij honderden heften gesneden en een veelvoud aan oude messen bekeken.

Tot de jaren vijftig kon Bottema van het Openluchtmuseum in Arnhem bij haar bestudering van de volkskunst nog gegevens optekenen van toen nog levende snijders. Dingemanse moet het doen met de overgeleverde messen maar wat hij daarbij weet te achterhalen is werkelijk bewon-

derenswaardig. Meer dan twintig snijders die werkten in de periode tussen 1850 en 1950 worden in het boek behandeld. Daar zijn vernieuwers en navolgers bij. De vorm van wat we nu als traditioneel Zeeuws herkennen, met de bekroning van twee paarden, ontstaat halverwege de 19^e eeuw. Tot 1930 is het dan een versierd gebruiksvoorwerp, gecombineerd met de klederdacht. Deze traditie bleef beperkt tot de eilanden Walcheren en Zuid-Beveland en een deel van Zeeuws-Vlaanderen. Deze beperkte verspreiding is mede te verklaren met de toen nog relatief geïsoleerde ligging van de Zeeuwse eilanden. Onderzoek naar de voorlopers, de ontwikkeling naar het “paeremes”, is moeilijk, maar ook hier weet Dingemanse overtuigende argumenten uit de bestudering van oude heften aan te tonen. De beoordeling en betekenis van volkskunst verschuift in de tijd. De verleiding is groot om tradities authentiek en ouder te doen lijken dan ze ooit zijn geweest. In deze studie is er veel aandacht voor het echte historische verhaal van het Zeeuwse boerenzakmes en dat is buitengewoon interessant en waardevol.

Samengevat bevat dit boek een schat aan kennis, prachtig illustraties en blijkt de kunstenaar Dingemanse ook nog een prettig te lezen schrijver.

Zeeuwse wondertjes wordt uitgegeven door uitgeverij Den Boer/De Ruiter en is te bestellen via drukkerijmiddenburg.nl

Producenten van moderne handschaven

HEIN COOLEN

Enkele jaren geleden heb ik voor mezelf, deels gebaseerd op bezoeken en contacten, een aantal stukjes geschreven over makers van moderne handschaven. Inmiddels heb ik dat materiaal bijeengebracht in een artikel, dat echter te lang is om in zijn geheel te publiceren. Vandaar het idee om dit in een soort van feuilletonvorm in de A & G Kroniek uit te geven in 3 à 4 afleveringen. De eerste aflevering zal bestaan uit een inleiding en vervolgens de industrieel vervaardigde schaven uit het topsegment, Lie Nielsen, Veritas en Clifton. In een tweede aflevering komt dan het middensegment aan de orde met namen als Kunz, Stanley, Luban, E.C.E. en Record/Marples. Het laatste stuk gaat dan vervolgens over de ambachtelijk gemaakte schaven met namen als Bill Carter, Karl Holtey, Wayne Anderson, Konrad Sauer, Philip Marcou, Gerd Fritsche, Jim Leamy, Clark & Williams en Matthew Bickford.

Inleiding

In de jaren '60 en '70 leek het einde van het handmatig schaven nabij. Toenemende mechanisatie in het timmer- en meubelmakerbedrijf leidde tot een aanzienlijke terugval in de vraag naar handschaven. Vele producenten zagen zich dan ook genoodzaakt tot een drastische inkrimping van het assortiment en een aantal gooide zelfs helemaal de handdoek in de ring. Voor zover men doorging met produceren was kostenbesparing het sleutelwoord hetgeen ertoe leidde dat velen, waaronder Stanley en later Record, de productie gingen uitbesteden aan landen waar de loonkosten lager waren. Dit had uiteraard invloed op de kwaliteit waardoor het imago

van de overgebleven producenten onder de serieuze houtbewerkers verder afkalfde. Hierdoor ontstond een gat in de markt waarvan maar weinigen de omvang echt voorzien hadden. Een van de eersten was Garry Chinn, voormalig zakenbankier en enthousiast houtbewerker. In 1975 begon hij de Garrett Wade Company, een handelsonderneming gevestigd in New York, die zich specialiseerde in kwaliteitsgereedschap voor de houtbewerker. In eerste instantie kwam het gereedschap voor een groot deel uit Europa maar gaandeweg kwamen ook Amerikaanse producenten het assortiment versterken. In de jaren '90 reisde ik vaak naar New York en Garrett Wade was voor mij een vast bezoekadres. Hun magazijn en winkel, een zogenaamde 'loft', op de eerste verdieping van een wat ouder gebouw aan 6th Avenue, met houten vloeren gedragen door zware grenen staanders en balken, had die speciale geur van gereedschap, die een combinatie is van staal, olie en hout. Inmiddels is deze niet van romantiek gespeende locatie verlaten en richt het bedrijf zich volledig op postorders voornamelijk via het internet. Het was echter Garry Chinn die de fabricage van handschaven nieuw leven inblies.

Het industriële topsegment Lie Nielsen

Thomas Lie Nielsen werd in 1954 geboren als zoon van een botenbouwer uit Maine die als Noorse immigrant op jonge leeftijd naar Amerika kwam. Hij begon zijn carrière als medewerker van Garrett Wade in de tweede helft van de jaren '70. In die tijd verkocht Garrett Wade een aangepaste versie van de Stanley 95 overzij

Thomas Lie Nielsen

blokschaaf, die werd gemaakt door een getalenteerde bankwerker, Ken Wisner genaamd. Deze schaaf was bij Stanley al een halve eeuw uit productie en was een behoorlijk succes voor Garrett Wade. Toen Wisner te kennen gaf hiermee te willen stoppen na ongeveer 2000 van deze schaven te hebben gemaakt, rook Tom Lie Nielsen zijn kans. Hij verliet New York, kocht een boerderij in de staat Maine en begon vanuit een bijbehorend schuurtje Lie Nielsen Toolworks, aanvankelijk met de voortzetting van de productie van de 95. In 1981 leverde hij de eerste schaven af aan Garrett Wade. Er zouden er na enige jaren van experimenteren nog velen volgen, eerst een reeks van speciale schaven en vervolgens ook de bankschaven, waarmee direct de concurrentie met de grote massaproductanten zoals Stanley werd aangegaan. De goede relaties met Gary Chinn verzekerde de jonge onderneming van een aanzienlijk afzetgebied

waardoor de nadruk kon blijven liggen op het ontwikkelen van kwaliteitsproducten.

Voor de meeste door Lie Nielsen geproduceerde schaven stonden qua uiterlijk min of meer nauwkeurig de Stanley voorbeelden model, tot en met de nummering toe. Voor de bankschaven was dit de vooroorlogse Stanley Bedrock lijn die door een betere aansluiting tussen bed en kikker het probleem van het zogenaamde 'klapperen' van de beitel bij het schaven van warzig hout voor een groot deel moest ondervangen. Het vernieuwende element van Lie Nielsen is dan ook niet zozeer in het ontwerp dan wel in de materiaalkeuze gelegen, die gecombineerd met een verfijnde afwerking binnen nauwe toleranties superieure schaven oplevert.

Traditie staat bij Lie Nielsen hoog in het vaandel. Doel is de voortzetting van de Stanley-lijn, maar dan van een nog hogere kwaliteit, door het gebruik van meer hoogwaardige materialen. Deze traditie

is ook voelbaar in het bedrijf zelf. Medewerkers zijn zich bewust van het feit dat zij werken aan een kwalitatief hoogwaardig product en zijn duidelijk trots op hun werk. Traditie is ook aanwezig in het productieproces zelf waar bijvoorbeeld nog gewerkt wordt met vooroorlogse Bridgeport freesmachines waarvan ik er zo'n 20 telde. Hiermee worden de ruwe gietvormen gefatsoeneerd alvorens de moderne CNC machines voor de afwerking zorgen. Ook de handvatten worden met CNC machines ter plekke vervaardigd.

Voor de schaven van Lie Nielsen is mangaan-brons de eerste keus. Dit materiaal is een harde, sterke legering die niet roest en bestand is tegen vallen. (het gietijzer van de Stanley schaven beslist niet!). Bij de langere schaven echter wordt het grotere gewicht van dit materiaal een probleem. Hiervoor wordt dan ductiel ijzer gebruikt, een sterker, meer schokbestendig en duurzamer soort gietijzer dat

in 1949 ontwikkeld werd door de Amerikaanse metallurg Keith Millis. In tegenstelling tot gewoon gietijzer laat dit materiaal een zekere mate van plastische vervorming toe, waardoor het gewalst en gesmeed kan worden. Zowel mangaan-brons als ductiel ijzer zullen, mits op de juiste manier gehard, na een schok wederom de oorspronkelijke vorm aannemen. Voor haar beitels gebruikt Lie Nielsen A2 staal (18% Chroom, 8% Nikkel) dat cryogeen (onder zeer lage temperaturen) gehard is. A2 staal heeft als eigenschap dat het veel langer scherp blijft dan het gebruikelijke koolstofstaal. De bekende Engelse meubelmaker en schrijver David Charlesworth schat dit zelfs op vier keer zo lang. Een nadeel is dat het moeilijker te slijpen en te wetten is. Lie Nielsen besteedt verder veel aandacht aan een nauwkeurige afwerking. Het frezen van zool en zijkanten gebeurt met toleranties van 1 - 1½ duizendsten van een duim. De handvatten zijn van kersenhout

Enkele schaven uit het Lie Nielsen assortiment: v.l.n.r. de nrs. 164 en 62 "low angle" met palissander handvatten, de nr. 7 bankschaaf, op de voorgrond de nr. 9 verstekschaaf en de nr. 073 "shoulderplane".

De Bridgeport freesmachines

De showroom in Warren, Maine.

en in het verleden werden zelfs op verzoek palissander handvaten geleverd. Aanvankelijk werd het gieten van mangaan- brons

nog zelf gedaan, maar inmiddels wordt het gietproces geheel uitbesteed. Voor de rest gebeurt alles in huis.

Het assortiment van Lie Nielsen omvat inmiddels meer dan 40 verschillende schaven, waarvan er veel in meerdere variaties, zoals links of

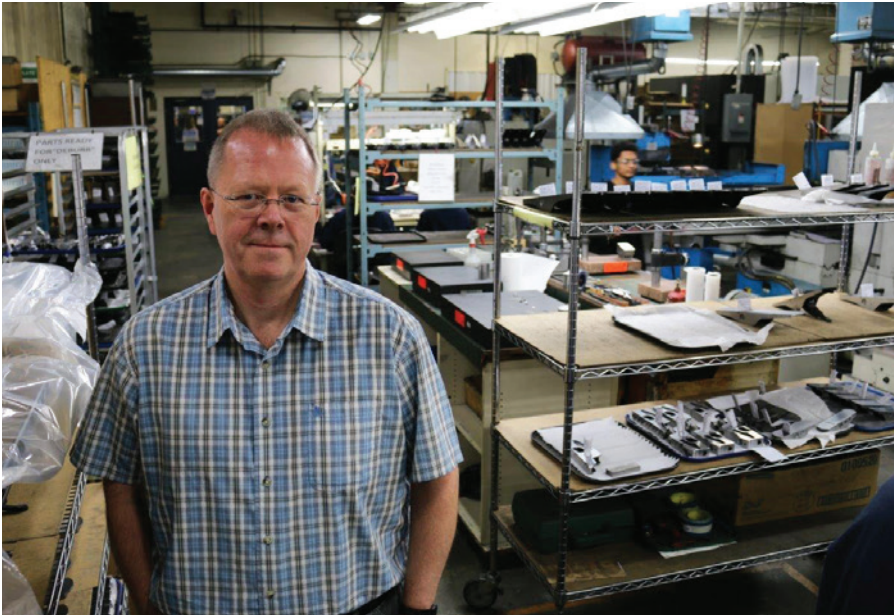
Laatste kwaliteitscontrole voor het inpakken.

rechts, kikker met andere hellingshoek etc., leverbaar zijn. Dit laatste aspect is een groot voordeel aangezien op schaven van het Bailey type de hellingshoek van de kikker standaard 45 graden bedraagt. Voor het fijn afwerken van bepaalde hardhoutsoorten is het werken met 50 of zelfs 55 graden prettig. Naast de meest populaire Stanley voorbeelden werden ook van andere fabrikanten modellen overgenomen zoals de 'shoulderplanes' van Record. De nr. 62, een voorloper met de beitel onder een lage hellingshoek en de vouw boven, stimuleerde veel houtbewerkers een compleet andere schaaft te proberen en was een enorm succes dat door velen werd nagevolgd. Daarnaast produceert men zagen en beitels. Het aanvankelijk bescheiden onderkomen van het bedrijf is verruild voor een moderne fabriek in Warren, Maine. In totaal geeft Lie Nielsen werk aan ongeveer 100 medewerkers en genereert een jaarmzet van ongeveer US\$ 13 mln.

Veritas

Veritas is de productie-arm van Lee Valley, dat in 1978 werd opgericht door Leonard Lee in Ottawa, Canada. Hij produceerde zijn eerste postorder catalogus naar verluid aan de keukentafel in nauwe samenwerking met Gary Chinn, die hiermee niet alleen aan de wieg stond van Lie Nielsen, maar ook van Lee Valley/Veritas. De samenwerking met Garrett Wade kreeg verder gestalte in de eerste, door Veritas geproduceerde gereedschapslijn onder de naam Paragon. Onder Leonard en later zijn zoon Robin Lee die in 2002 de leiding overnam zou de onderneming uitgroeien tot een van de grootste leveranciers van houtbewerkingsgereedschap in Noord-Amerika met bijna 1000 werknemers, 21 winkels verspreid over Canada en een catalogus van 300 pagina's met meer dan 5000 producten waarvan er meer dan 500 zelf gemaakt worden.

Veritas is de meest innovatieve onder de moderne industriële schavenmakers. Vanaf het eerste stuk gereedschap dat in 1982 werd geproduceerd, een zwaluwstaart afschrijver, is het een bewuste politiek van Veritas om geen reproducties te maken, dit in tegenstelling tot Lie Nielsen. Dit neemt niet weg dat Robin Lee een nauwe band heeft met het gereedschap uit het verleden. Regelmatig bezoekt hij veilingen en verzamelaarsbijeenkomsten om zijn verzameling uit te breiden en inspiratie op te doen voor nieuw, door hem of zijn team van ontwerpers, te ontwikkelen gereedschappen. Zijn collectie bestaat uit maar liefst 50.000 stuks, waarvan er enkelen soms op de voorkant van de Lee Valley catalogus figureren. (De voorliefde voor Preston schaven is onmiskenbaar.) Lee Valley heeft een team van 13 mensen werken in onderzoek en productontwikkeling. De meeste nieuwe ontwerpen voor de schaven komen uit de koker van Terry Saunders, waaronder de beroemde

Robin Lee

'low angle' voorloper. Veel van de ontwerpen komen tot stand via intensieve interactie met bestaande klanten. Hierin is een belangrijke rol weggelegd voor Robin Lee, die een groot netwerk aan contacten onderhoudt.

Veritas schaven zijn allemaal uitgerust met de boven de beitel aangebrachte beitel diepte instelling zoals bij de klassieke Norris schaven. Echter ook hier zijn verbeteringen tot stand gebracht. Een euvel bij Norris schaven was

dat door te strak vastzetten van de beitelklem de schroefdraad van de diepte instelling beschadigd kon worden. Bij Veritas schaven zal, als de beitelklem te vast zit, de keerbeitel verschuiven, waardoor de schroefdraad intact blijft. De zijwaardse instelling van de beitel wordt gecompleteerd door twee schroefjes die via de zijkant van de schaaft de beitel in positie klemmen, weliswaar een iets omslachtiger procedure, maar die wel een zuiverder instelling mogelijk maakt. Verder vormt de kikker één geheel met het achterhandvat, iets dat we eerder tegenkwamen op de 'Buck Rogers' schaven van Millers Falls uit de jaren '50. Echter bij deze schaven kan de kikker niet of nauwelijks worden verplaatst waardoor de mondopening slechts beperkt gereguleerd kan worden. Bij Veritas kan dit wel en loopt de kikker door tot de zool van de schaaft. Dit heeft als groot voordeel dat de

Enkele Veritas schaven

De Veritas "custom made" nr. 5 schaaf

beiteldiepte niet wordt beïnvloed als de kikker wordt verplaatst, dit in tegenstelling tot schaven van het type Stanley, waarbij na elke verplaatsing van de kikker ook de beiteldiepte opnieuw moet worden afgesteld. Ook geeft deze kikkerconstructie veel meer steun aan de beitel dichtbij het snijvlak, waardoor de schaaf minder neiging zal vertonen tot 'klapperen' bij het schaven van warrig hout. De handvatten van de Veritas schaven zijn van esdoorn en de beitels van voornamelijk PM-VII staal.

Een van de meest revolutionaire ontwikkelingen van de laatste tijd zijn de 'custom made' bankschaven die door Veritas op de markt zijn gebracht. Hierbij kan de klant kiezen uit een aantal opties en een schaaf samenstellen toegesneden op zijn wensenpakket. Het opvallende ontwerp van de schaven springt onmiddellijk in het oog en was het resultaat van drie jaar ontwikkeling via diverse prototypen en feedback van klanten. De

keuzemogelijkheden betreffen allereerst de hellingshoek van de kikker. Hierbij kan elke gewenste hoek gekozen worden tussen 40 en 65 graden. Ook zijn er twee verschillende typen handvatten, klassiek of modern, die elk in drie maten worden geleverd, en drie verschillende voorknoppen. Voor wat betreft de beitels kan gekozen worden uit olie-gehard koolstofstaal O1 of het hardere PM-VII dat langer scherp blijft maar moeilijker te wetten is. De beiteldiepte instelling wordt eveneens in twee varianten geleverd namelijk met een grove en met een fijne schroefdraad. Deze laatste maakt een fijnere afstelling mogelijk maar is ook langzamer. De kikker is vast gemonteerd en kan dus niet verplaatst worden. De grootte van de mondopening wordt gereguleerd via een verstelbaar plaatje dat met de voorknop kan worden bediend (net zoals bij de 'low angle' schaven). De schaven zijn voorzien van schroefgaten in de zijkant voor het monteren van

een geleider en hebben handvatten van esdoorn. Alle onderdelen van de schaaf zijn over de hele linie uitwisselbaar uiteraard rekening houdend met twee verschillende maten (4 en 5 enerzijds en 4½, 5½ en 7 anderzijds.)

Clifton

In vakkringen ontstond na de introductie in 2000 enige discussie of de schaven van het Engelse Clifton wel in het topsegment thuishoren, aangezien de kwaliteit niet altijd consistent zou zijn. Inmiddels echter zijn de kinderen er wel uit en kunnen we constateren dat Sheffield wederom op de kaart staat als producent van hoogwaardige kwaliteitsschaven, die de vergelijking met Lie Nielsen en Veritas ruimschoots aan kunnen. De geschiedenis van de Clifton schaven begint met Record Tools dochter Clico Tooling Ltd. dat onder andere frezen maakte voor de aerospace industrie. Toen Record hier begin jaren '80 afscheid van wilde nemen volgde een

Een nr. 7 schaaf en de "Shoulderplanes" van Preston, het grote voorbeeld voor de Clifton schaven

zogenaamde management buyout onder leiding van Alan Reid, een van de directeuren. In 1987 werd Morrisons overgenomen, een typische Sheffield gereedschapsmaker van houtbewerkingsgereedschap, voornamelijk boren. Hier werden onder leiding van Neil Mycroft en ontwikkelaar Mike Hudson de eerste schaven ontwikkeld die kopieën waren van Preston modellen, zoals de 'shoulderplanes' en spookschaven. Vervolgens kwam de reeks bankschaven van nr. 3 tot 7, inclusief een 4½ en 5½.

Ook voor deze schaven stond de Stanley Bedrock lijn model, maar net als bij Lie Nielsen met dickere gietstukken. Evenals bij de Preston schaven is het bed groen en zijn de handvatten van bubinga. De schaven zijn gemaakt van een hoogwaardig gietijzer, een bewuste keuze, en dus niet zoals bij Veritas en Lie Nielsen van ductiel

ijzer. Ofschoon ductiel ijzer niet kan breken kan het wel vervormen, iets dat bij gietijzer zo goed als uitgesloten is, terwijl proeven bij Clifton uitwezen dat het toch een behoorlijke val kan doorstaan. De ruwe gietstukken worden extern gemaakt en vervolgens in de fabriek ontlaten door verhitting en een langdurig afkoelingsproces. Het frezen van de zool geschiedt met een nauwkeurigheid van 1,5 duizendste millimeter, vergelijkbaar met Lie Nielsen. De beitel is van handgesmeed hoog-koolstof staal, gemakkelijker te wetten dan A2 staal maar eerder bot. De keerbeitel is gemaakt volgens het van Record overgenomen 'Stay-Set' principe, waarbij niet de hele keerbeitel voor het slijpen of wetten verwijderd hoeft te worden maar slechts het onderste gedeelte. Dit geeft een behoorlijke tijdsbesparing. Een bijkomend voordeel van deze constructie is

dat de keerbeitel de beitel niet onder spanning zet, waardoor deze volledig in contact blijft met de kikker, voor maximale ondersteuning.

Naast de bankschaven produceert Clifton ook nog al wat speciale schaven, waaronder de, 'shoulderplanes', die in een lange traditie staan aangezien ze daarvoor bij Record en weer daarvoor bij Preston werden gemaakt. In Nederland is deze schaaf nauwelijks bekend hetgeen jammer is want het is een veelzijdig stuk gereedschap die voor heel wat meer fijn werk geschikt is dan alleen het afwerken van de kopshouten schouders van een pen. Om de veelzijdigheid te benadrukken zijn de versies van Lie Nielsen en Veritas uitgevoerd met een verstelbare mondopening. De Clifton versie heeft dit niet. De bekende 311 drie-in-één schaaf (shoulderplane, neusschaaf en beitelschaaf) wordt ook nog door

Afbeelding 10: Clifton nr 7 "Anniversary Edition"

Clifton gemaakt maar is minder populair aangezien voor elk van deze activiteiten betere schaven voorhanden zijn.

Om het 10-jarig bestaan van de Clifton schaven in 2010 luister bij te zetten kwam het bedrijf met een in zeer beperkte oplage gemaakte serie van alle bankschaven, de zogenaamde '10th Anniversary Edition'. Van ieder model werden

25 exemplaren geproduceerd, allen individueel genummerd en met handvatten van Engels walnoten van een door storm omgegane boom uit het 'Forest of Dean'.

Alan Reid ging in 2014 met pensioen maar het was al langer duidelijk dat het voortbestaan van Clifton allerm minst verzekerd was. Het einde kwam een jaar later

toen het bedrijf definitief gesloten werd. Een van de laatste daden van Alan Reid was de verkoop van Clifton Planes aan Thomas Flinn & Co. Deze van oorsprong zagenfabrikant werd in 1923 opgericht. Frank Ellis, als leerjongen in dit bedrijf begonnen, kocht in 1936 Thomas Flinn uit en sindsdien is het bedrijf in de Ellis familie gebleven. Het omvat tegenwoordig bekende Sheffield zagenmerken als Pax, Lynx, William Greaves en Garlick, maar ook andere gereedschapsmerken als Robert Sorby, Joseph Marples, Ray Iles, Crown en Eclipse.

Een van de eerste consequenties van deze overname was de overstap naar door Thomas Flinn gemaakte beitels, die weliswaar van hetzelfde O1 staal zijn, maar dan gewalst en cryogeen gehard in plaats van handgesmeed. De vraag welke beitel beter is leidt nog steeds tot discussie. Ook de keerbeitel is tegelijkertijd vervangen en is nu uit één stuk.

IN MEMORIAM LÉON VOGELS

Juist voor het ter perse gaan van dit nummer bereikte ons het droevige bericht van het overlijden van Léon Vogels. Geheel onverwacht kwam dit niet want Léon was al enige tijd ziek, maar niettemin was het een schok. Hij was op onze bijeenkomsten een bescheiden, maar niet weg te denken figuur die met hart en ziel aan mooi gereedschap verknocht was.

Met zijn 10 jaar oudere broer Jan dreef hij jarenlang een ijzerwaren- en gereedschapshandel in Maastricht. Toen Jan op 60 jarige leeftijd wilde stoppen en Léon niet alleen verder wilde heeft men de zaak verkocht. Nu kon hij zich volledig wijden aan reizen en het bezoeken van markten vooral in zijn geliefde Frankrijk, waar hij en zijn vrouw Ans een huis hadden. Vele mooie herinneringen komen daarbij boven vooral aan de jaarlijkse markt in Bièvres waar we elkaar altijd zagen.

Een emotioneel moment beleefden we nog samen toen hij voor de zomer afscheid moest nemen van zijn collectie. Hij wilde dit graag nog voor zijn overlijden regelen, maar het deed hem zichtbaar pijn. Op zaterdag 19 september is van hem in besloten kring definitief afscheid genomen. Wij als vereniging zullen hem zeer missen en onze gedachten gaan uit naar Ans en zijn beide dochters Véronique en Christianne, die we langs deze weg veel sterkte toe willen wensen.

Hein Coolen

Expositie van Ton Koops

Ons lid Ton Koops exposeert zijn beelden in het IndustrieMuseum Zeeland te Sas van Gent t/m januari 2021 onder de titel "Gereedschap anders gezien".

Het Industriemuseum is gevestigd in een monumentale suikerloods van de oude suikerfabriek. Momenteel is werken met oud

gereedschap de passie van Ton. Waarbij met name het verhaal áchter deze oude gebruiksvoorwerpen hem inspireert maar óók de zuivere vormen daarvan. Uit de combinatie van roestvrij staal met de vaak verroestte gereedschappen ontstaan dan heel verrassende, nieuwe objecten met steeds een heel eigen beeldtaal.

Verder is Ton ook nog molenaar van de Witte Juffer in IJzendijke, waar een collectie handgereedschappen te zien zijn op de meelzolder. Misschien ook een bezoekje waard als u toch in Zeeland bent. Contact met Ton via tel 0117 302065.

Wat is dat ?

Uit de contacten met Ton Koops ontstond ook een vraag vanuit het museum over een tweetal onbekende voorwerpen.

Het eerste is een tang, ca 30 cm lang, met een kom waarin een rond mes beweegt. Het lijkt alsof

er iets mee gebogen wordt. Het tweede voorwerp is een soort klein kruiwagentje 25 cm lang met een giettuitje. Wie kan het museum helpen ? Graag een bericht aan John Boele hetzij per email john.boele@gmail.com of per telefoon 06 53179547.

De gereedschapsindustrie van Sheffield

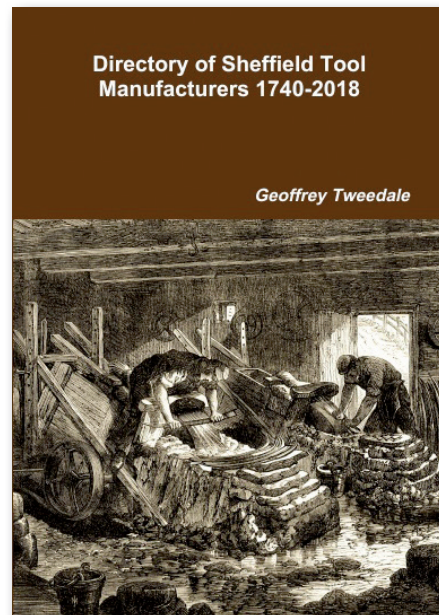
“Directory of Sheffield Tool Manufacturers 1740-2018” door Geoffrey Tweedale.

HEIN COOLEN

Gereedschap zonder staal is ondenkbaar en het beste gereedschapstaal in Nederland kwam eeuwenlang uit Remscheid of uit Sheffield. De Nederlandse gereedschapsindustrie voor zover we daarvan kunnen spreken leunde sterk op de import van beitels, schaafbeitels, bijlen en ander snijgereedschap waarbij aanvankelijk sterk de nadruk lag op Remscheid terwijl in de negentiende eeuw Sheffield eveneens een sterke positie verwierf. Toch weten we hier nog vrij weinig over. Tot voor kort is de tamelijk fragmentarische kennis over producenten en organisatie in deze centra nooit bijeengebracht. Voor Remscheid is hierop nog steeds het wachten maar voor Sheffield is recent een belangrijk naslagwerk verschenen dat deze lacune moet vullen.

Geoffrey Tweedale is bepaald geen nieuwkomer voor wat betreft de staal- en gereedschapsindustrie van Sheffield, integendeel hij is de absolute autoriteit op dit gebied. Dit geldt zeker na het overlijden van de legendarische Ken Hawley, die echter zijn encyclopedische kennis over dit onderwerp nooit aan papier heeft toevertrouwd. Tweedale schreef reeds in 1978 zijn academisch proefschrift en later de hierop gebaseerde studie over de relatie tussen Sheffield en Amerika op het gebied van de fabricage van staal en gereedschap. ('Sheffield Steel and America', Cambridge University Press 1987). In 1996 publiceerde hij een boek over de messen van Sheffield ('The Sheffield Knife Book', Hallamshire Press) hetgeen hij later omwerkte naar het ultieme naslagwerk over dit onderwerp ('Tweedale's Directory of Sheffield Cutlery Manufacturers 1740-2013', in eigen beheer uitgegeven).

Dit laatste werk heeft nu zijn pendant gekregen voor wat betreft de gereedschapsindustrie. Ook Tweedale erkent in zijn inleiding dat de industriële historie van Sheffield lange tijd verwaarloosd is, vooral voor wat betreft de gereedschapsindustrie. De toenemende belangstelling hiervoor is eigenlijk pas in de laatste decennia ontstaan. Dit boek komt dan ook op een zeer welkom moment. Maar liefst meer dan 700 gereedschapsmakers zijn alfabetisch opgenomen, gespreid over bijna 600 bladzijden. Duizenden illustraties in zwart-wit verlichten de tekst. Deze zijn voor een groot deel gebaseerd op historische advertenties maar ook foto's van personen en deels verloren gegaan industrieel erfgoed ontbreken niet. De beschrijvingen variëren in lengte van enkele paragrafen tot meerdere bladzijden al naar gelang het belang van de maker en geven naast inzicht in biografische details en producten ook een belangrijk inkijkje in de sociaal-economische geschiedenis van Sheffield. Een inleiding van 30 pagina's schetst de ontwikkeling van Sheffield vanaf het begin in de zeventiende eeuw van vooral kleine werkplaatsen op het platteland, waarin het werken steevast gecombineerd werd met het boerenbedrijf. Tweedale beschrijft de enorme expansie die optrad in het begin van de negentiende eeuw als gevolg van betere transportmogelijkheden en de vraag vanuit Amerika. De basis hierbij was de staaltechnologie waarin Sheffield een leidende rol had opgebouwd door de verwerking van Zweeds staal met revolutionaire veredelings technieken. Des te opvallender is dan ook dat de productie in Sheffield in wezen een

kleinschalig karakter bleef houden met honderden kleine werkplaatsen, waar grote bedrijven een uitzondering vormden. Ook opvallend was dat niet de beitels, zagen of schaven de hoofdmoot van de productie vormden maar vijlen. Veel aandacht is er hier voor de vaak abominabele werkomstandigheden, lange dagen in uiterst ongezonde omstandigheden, waar het weinigen was gegeven een respectabele leeftijd te bereiken. Mechanisatie kwam hier relatief laat, pas na 1850, maar zelfs toen bleef gespecialiseerde handarbeid nog lang de toon zetten. Voor iedereen die geïnteresseerd is in het ambacht van de gereedschapsmaker is dit boek een absolute aanrader waarin vele namen de revue passeren die ook voor ons een bekende klank hebben, zoals Marples, Sorby, Moore & Wright, Buck, Garlick etc.. Ondanks de omvang is de prijs van 40 pond alleszins redelijk te noemen. Het boek is in eigen beheer door de schrijver uitgegeven. (www.lulu.com)

Inhoud van deze A & G Kroniek

Van de voorzitter	2
Situatie jaarvergadering + Agenda en bij de Agenda	3
Jaarverslag	4
Financieel jaarverslag	5
Voorstellen nieuwe bestuursleden	7
Boekbespreking Jan Blaas	8
Moderne schaven Hein Coolen	10
In Memoriam Léon Vogels	17
Expositie in Industrie-museum (Sas van Gent)	18
Wat is dat ?	18
De gereedschapsindustrie van Sheffield	19

De A&G Kroniek verschijnt tweemaal per jaar.

Redactie: John Boele

Redactieadres:

John Boele

Westerdreef 52

2152 CS Nieuw-Vennep

Tel: 0252 689228

Email: john.boele@gmail.com

Niets in deze uitgave mag, op welke wijze dan ook, worden gekopieerd en/of vermenigvuldigd zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging Ambacht & Gereedschap.

Ledenadministratie: Ria van den Bunt,
administratie@ambachtengereedschap.nl

Boedelcommissie: Jan Blaas, Jo Jacobs en Gerrit Snoek

Bankrekening: IBAN: NL15 INGB 0000 3007 41

BIC: INGBNL2A

t.n.v. Ambacht en Gereedschap

Bestuur Vereniging Ambacht & Gereedschap

Voorzitter:

Hein Coolen

voorzitter@ambachtengereedschap.nl

Diepenbrocklaan 4a

6711 GN Ede

Tel. (0318) 61 43 73

Leden:

Jan Blaas

boedelcommissie@ambachtengereedschap.nl

Platanenlaan 13

3911 PA Rhenen

Tel. (0317) 61 63 63

Secretaris:

Cees van der Graaf

secretaris@ambachtengereedschap.nl

Schuwacht 140

2941 EH Lekkerkerk

Tel. (0180) 66 36 88

Jo Jacobs

Sint-Crispijnstraat 17

5211 ZC 's-Hertogenbosch

tel: (06) 5471 1272

Penningmeester: Rijk van den Bunt

penningmeester@ambachtengereedschap.nl

Zeisterweg 2

3931 MG Woudenberg

Tel. (033) 286 1719

www.ambachtengereedschap.nl